

Ігор ДОЛГОВ,
Надзвичайний і Повноважний
Посол України в Грузії

СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

– Ваша Високоповажносте, Україна та Грузія – давні стратегічні партнери з огляду на схожість історичного минулого, активну співпрацю, спільні виклики й загрози, що постають перед державами. Українсько-грузинська взаємодія дає змогу консолідувати зусилля для протидії російській агресії, якої зазнали обидві країни. Мілітаризація окупованого Криму знижує рівень безпеки в стратегічно важливому Чорноморсько-Азовському регіоні. Пане Посол, чи виробляють Україна та Грузія спільні підходи або ж чи створюють проєкти зі зміцнення безпеки й обороноздатності, щоби цьому зарадити?

– Справді, Україна й Грузія є стратегічними партнерами та дружніми народами впродовж віків. Ми співпрацюємо на засадах паритету задля подолання спільних викликів і загроз, як-от у безпековій сфері.

Для розвитку міждержавних відносин 13 грудня 2019 року в Києві Президент України та Прем'єр-міністр Грузії підписали Положення про українсько-грузинську Стратегічну раду високого рівня, яке закріплює оборонно-безпековий механізм (ОБМ) взаємодії цих країн на двосторонньому та багатосторонньому рівнях.

У межах спільної роботи над ОБМ у 2020–2021 роках Міністр оборони України Андрій Таран кілька разів відвідував цю державу з офіційними візитами, зокрема зустрівся з Прем'єр-міністром і Міністром оборони Грузії. Сторони скоординували заходи зі зміцнення безпеки в Чорному морі та протидії агресивній політиці Кремля в регіоні.

23 квітня 2021 МЗС України та Грузії долучилися до традиційно тристороннього засідання міністрів закордонних справ Польщі, Туреччини й Румунії в Бухаресті. Там само Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба

та віцепрем'єр-міністр, Міністр закордонних справ Грузії Давид Залкаліані провели двосторонню зустріч, під час якої обговорили питання протиправних дій РФ у чорноморсько-азовських акваторіях і мілітаризування, якого зазнають із боку цієї країни-агресора тимчасово окуповані території України, зокрема в Чорному й Азовському морях, а також Грузії – в Абхазії та Цхінвальському регіоні. Д. Кулеба та Д. Залкаліані констатували обопільну зацікавленість у посиленні співпраці з НАТО та його країнами-членами з метою прискорення підготовки до вступу України та Грузії в Північноатлантичний альянс. Було наголошено на важливості подальшого розвитку змістовного безпекового переговорного формату Румунія – Польща – Туреччина за участю України та Грузії задля ефективного реагування й захисту східного флангу НАТО від російської агресії.

Однією з актуальних практичних форм ОБМ України та Грузії є проведення під егідою НАТО й США спільних міжнародних військових навчань в акваторії Чорного моря, які мають на меті підвищити обороноспроможність двох країн, насамперед військово-морського компонента, відпрацювати механізми взаємосумісності та взаємодії з країнами-членами й партнерами НАТО, а також оперативно обмінюватися інформацією і досвідом у регіоні Чорного моря. Домовлено про проведення 2021 року спільно з країнами-членами Альянсу низки військових навчань, участь у яких візьмуть підрозділи України та Грузії.

У межах співпраці з НАТО Україна й Грузія також утілюють низку двосторонніх проєктів щодо обміну інформацією і досвідом із питань гарантування безпеки в Чорному морі та протидії гібридним загрозам.

Україна ініціювала новий формат військово-морської взаємодії в Чорному морі з іншими країнами-партнерами (Грузією, Болгарією, Румунією і Туреччиною), мета якого – об'єднати зусилля сторін для зміцнення миру й безпеки в регіоні, забезпечити відповідність військово-морської діяльності в Чорноморській акваторії нормам і принципам міжнародного права, а також протидіяти загрозам застосування військової сили третіх держав проти сторін формату.

Україна та Грузія плідно взаємодіють на майданчиках провідних міжнародних і регіональних організацій із протидії російській агресії та звільнення тимчасово окупованих територій України й Грузії шляхом ініціювання та ухвалення відповідних рішень (резолуцій) ООН, ОБСЄ, РЄ. Зокрема, Грузія стала співавторкою і підтримала резолюцію ГА ООН, яку ініціювала Україна, – «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів» (07.12.2020). Наша держава натомість підтримала грузинський проєкт резолюції щодо виведення незаконно розміщених іноземних військових сил з Абхазії та Цхінвальського регіону (Грузія), який нині опрацьовують в ООН.

– *Пане Посол, у березні 2021 року Президент України Володимир Зеленський запровадив дипломатичну ініціативу «Кримська платформа», що має на меті об'єднати міжнародні зусилля для деокупації півострова, сприяти актуалізуванню кримського питання на міжнародному порядку денному та захищати права людини. Росія окупувала й грузинські території. Який досвід зі стратегії мирної деокупації Україна могла б запозичити в Грузії?*

– Уряд Грузії неупинно вживає заходів, спрямованих на мирне звільнення суверенних територій – Абхазії та Цхінвальського регіону, які перебувають під тимчасовою окупацією Російської Федерації.

Попри деструктивні ініціативи РФ та підконтрольних їй абхазьких і цхінвальських сепаратистських режимів, із квітня 2018 року Уряд Грузії втілює мирну ініціативу під назвою «Крок до кращого майбутнього», яка передбачає комплекс заходів зі сприяння в примиренні, відновленні діалогу й взаємодії між грузинською та осетинською й абхазькою громадами. Ця ініціатива, яку реалізують у межах політики примирення та долучення, є насамперед безальтернативним кроком на шляху до мирного й стабільного розвитку Грузії, а також містить конкретні заходи для поліпшення соціально-економічного та гуманітарного становища населення, яке проживає на її тимчасово окупованих територіях. Ініціативу спрямовано на заохочення відносин між грузинською, абхазькою та цхінвальською спільнотами, побудованих на спільних інтересах і контактах обабіч лінії окупації.

Ініціатива «Крок до кращого майбутнього» містить конкретний перелік заходів за такими напрямками: розширення торгівлі за лінією окупації та її спрощення з метою створення нових можливостей для населення окупованих територій (держава заохочує і підтримує спільні й індивідуальні бізнес-проекти, пов'язані з торгівлею між грузинською та абхазькою й осетинською громадами); створення можливостей для отримання додаткової якісної освіти та збільшення її доступності на всіх рівнях і всередині країни, і за кордоном для абхазької та осетинської молоді, а також грузинської молоді, яка мешкає вздовж лінії окупації; створення механізмів легшого доступу абхазької та осетинської громад до благ, набутих під час розвитку Грузії, насамперед медичних послуг.

Протягом останніх трьох років привабливу та раціональну ініціативу Уряду Грузії гальмують проросійські цхінвальські й абхазькі сепаратистські режими, які на всіх рівнях протидіють її реалізуванню. Водночас Грузія не шкодує зусиль і наполегливо намагається покращувати умови проживання на своїх тимчасово окупованих теренах, захищати права й свободи тамтешнього населення.

Варта уваги й активна діяльність Грузії на майданчиках провідних міжнародних і регіональних організацій. Завдяки ефективній взаємодії з країнами-партнерами, зокрема Україною, 2020 року Грузія отримала чималу

міжнародну підтримку шляхом ухвалення відповідних резолюцій і заяв у межах ООН, ОБСЄ, РЄ. Наприклад, ухвалено резолюції 43-ї сесії Ради ООН з прав людини «Ситуація в Грузії» (27.02) та 74-ї сесії ГА ООН «Статус внутрішньо переміщених осіб та біженців з Абхазії, Грузія, та Цхінвалі / Південної Осетії, Грузія» (03.09), а також виголошено спільні заяви в ОБСЄ від імені 15 країн групи друзів Грузії в цій організації (03.09) щодо 12-х роковин російсько-грузинської війни та від імені 15 країн-друзів Грузії в ОБСЄ під час 27-го засідання Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ (03–04.12). 2021 року, за підтримки й співавторства України, ухвалено резолюцію 46-ї сесії Ради ООН з прав людини «Співпраця з Грузією», де зафіксовано основні порушення прав людини на грузинських територіях, які окупувала РФ (10.03).

У межах консолідування зусиль із деокупації та забезпечення прав людини на українських і грузинських тимчасово окупованих територіях 17 травня 2018 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю між Міністерством із питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України й Офісом Державного міністра Грузії з питань примирення та громадянської рівності. Цей документ спрямовано на налагодження співпраці України й Грузії у сфері обміну інформацією про найкращі практики з розбудови миру, реінтеграції та врегулювання конфліктів.

– Наприкінці 2020 року президенти Азербайджану й Росії та Прем'єр-міністр Вірменії підписали угоду про припинення довготривалого конфлікту в Нагірному Карабаху. З одного боку, її головною метою є стабілізування безпекової ситуації на Кавказі, проте водночас ідеться про легітимізацію російського військового контингенту в регіоні – офіційно майже 2000 миротворців. Ваша Високоповажносте, які загрози для Грузії створює присутність російських військових на Кавказі?

– Російська Федерація помітно активізувала свої стратегічні зусилля з максимального посилення та легітимації свого військово-політичного впливу, а також із досягнення бажаного політичного клімату в районах, що мають для неї важливе геополітичне значення. Цю діяльність РФ здебільшого спрямовує в південному напрямку (Грузія, Вірменія, Азербайджан). Посередництво офіційної Москви в процесі досягнення угоди про припинення вогню чітко показало, що події розгорталися за підготовленим у Кремлі сценарієм. Відповідно, коригуючи «мирний мандат», Росія збільшила свій військово-політичний доступ до регіону – зберегла вплив на Вірменію та створила водночас важіль впливу на Азербайджан.

Отже, після розгортання миротворчих сил РФ Південний Кавказ, обіч Сирії та Лівії, стане новим майданчиком для військової конкуренції в регіоні.

Для офіційних євразійських геополітичних проєктів Кремля Чорноморсько-Кавказький регіон має пріоритет, тому стратегічні дії РФ безпосередньо впливають на безпеку Грузії. Очікують, що Росія намагатиметься посилити свій вплив на великі та стратегічні економічні проєкти в регіоні Південного Кавказу, зокрема применшити функції альтернативного транспортного коридору територією Грузії.

– *Україна та Грузія мають намір вступити до Європейського Союзу, до того ж країни є активними учасницями ініціативи «Східне партнерство». 2014 року держави підписали угоди про асоціацію з ЄС – новий крок на шляху до євроінтеграції. Пане Посол, які Ви бачите перспективи поглиблення відносин між Україною, Грузією та Європейським Союзом? На Вашу думку, яких трансформацій потребує «Східне партнерство»?*

– Уже можна впевнено констатувати, що укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стало важливим кроком до втілення історичного вибору всього українського народу щодо європейського курсу розвитку країни.

Зазначена угода є дороговказом і програмою того мінімуму необхідних реформ у країні, які треба втілити для повного інтегрування в європейський простір.

Функціонування Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі сприяло переорієнтуванню на європейський ринок товарів і послуг, а також суттєвому зниженню економічної залежності від Російської Федерації. З початку застосування ЗВТ у січні 2016 року зростання двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС сягнуло близько 65%, завдяки чому Євросоюз став найбільшим торговельним партнером України. Частка ЄС у структурі торгівлі товарами та послугами України досягла за підсумками 2020 року 37,1%, Китаю ж, який посідає 2-ге місце, – 12,3%, а російська частка скоротилася до 9%.

«Східне партнерство» для України є пріоритетним геополітичним проєктом у зовнішній політиці й додатковим інструментом зближення з Євросоюзом. За час розвитку ініціативи саме Україна та Грузія виявили себе як найактивніші й найпоспідовніші її учасники, котрі намагаються адаптувати цей проєкт до нових реалій, зважаючи на потреби всіх залучених, та довести його до логічного завершення – повноправного членства обох держав у ЄС. Тому співпраця саме з Грузією є надзвичайно важливим аспектом подальшого успішного розвитку «Східного партнерства» та досягнення цілей ініціативи. Лише протягом першого півріччя 2021 року зроблено декілька важливих кроків до розбудови взаємодії двох держав у цьому контексті. Зокрема, на початку лютого міністри закордонних справ України, Грузії та Молдови склали спільного листа, у якому представили європейській стороні узгоджені стратегічні підходи до подальшого розвитку

«Східного партнерства» (наприклад, інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС, зближення з Євросоюзом у сферах транспорту, енергетики, цифрового ринку, зеленої економіки, охорони здоров'я та посилення безпекової співпраці).

А вже 17 травня в Києві очільники зовнішньополітичних відомств України, Грузії та Молдови започаткували «Асоційоване тріо» – тристоронній формат посиленої співпраці задля європейської інтеграції, – підписавши відповідний меморандум. У документі наголошено на європейських прагненнях трьох асоційованих партнерів ЄС та їхніх амбіціях стати повноправними членами Євросоюзу.

Важливим етапом для подальшого розвитку цього формату стала міжнародна конференція в м. Батумі за участю президентів України, Грузії та Молдови, а також Голови Європейської ради Шарля Мішеля.

– 2020 року Україна стала партнером із розширеними можливостями НАТО. Грузія отримала цей статус кількома роками раніше, він свідчить про високий рівень співпраці між Альянсом і державами-партнерами. Яку роль відіграє посольство у військово-технічній співпраці між державами? Який досвід може запозичити Україна в Грузії в межах партнерства з розширеними можливостями?

– Військова й військово-технічна взаємодія між Україною та Грузією розвивається відповідно до потреб і можливостей обох країн на основі щорічних планів двосторонньої співпраці між міністерствами оборони. Безпосередньо її організацією займається апарат військових аташе при Посольстві України в Грузії.

Україна зацікавлена у вивченні шестирічного досвіду (з 2014 року) участі Грузії в програмі розширеного партнерства з НАТО, а надто в аспекті зміцнення потенціалу та спроможності Сил оборони Грузії. Для української сторони, яка саме перебуває на шляху реформування оборонної сфери, цікавий обмін досвідом із питань:

- кіберзахисту;
- реформування й розвитку збройних сил, зокрема впровадження стандартів НАТО;
- кадрового менеджменту;
- системи проходження служби в резерві.

– Угоді про вільну торгівлю між Україною та Грузією вже 25 років, однак економічна співпраця між країнами перебуває на децю нижчому рівні, ніж політична. Позаяк торговельні й інвестиційні можливості держав залучено не в повному обсязі. Безперечно, поширення COVID-19 наклало свій відбиток на торговельно-економічну співпрацю всіх держав світу. Ваша Високоповажносте, чи варто очікувати активізування економічних зв'язків після завершення пандемії? Чи співпрацює Посольство України з діловими асоціаціями Грузії, наприклад, Торгово-промисловою палатою?

– Пандемія коронавірусної хвороби та протиепідемічні заходи, яких ужили всі країни світу, мали колосальний вплив на звичні засади економічної взаємодії на міжнародному рівні. І це є незаперечний факт, який ми визнаємо й приймаємо як відправну точку подальшої розбудови міждержавних відносин. У цьому сенсі Грузія як стратегічний партнер України не є винятком.

На початку весни 2021 року, після того як спала друга хвиля пандемії, наші уряди стали контактувати активніше (передусім у персональному й онлайн-форматі), хоча насправді й не припиняли комунікації під час посиленних обмежень і локдаунів у наших країнах. І ми маємо реальні результати та далекоглядні плани.

Грузію відвідала українська делегація Мінінфраструктури на чолі з першим заступником міністра. Протягом низки зустрічей закріплено домовленості щодо модернізування умов вантажних автоперевезень, а також обговорено подальші кроки для розвитку залізничного сполучення між Україною та Грузією, розвитку портів і поромних переправ у Чорноморському басейні.

Віцепрем'єр-міністр, Міністр закордонних справ Грузії Д. Залкаліані відвідав Україну з офіційним візитом, під час якого було обговорено широке коло питань економічного порядку денного, зокрема дотичних до євроінтеграційного курсу обох держав.

Влітку 2021 року були проведені спільні заходи за участю президентів і прем'єр-міністрів України та Грузії. Готуємося до проведення цьогоріч десятого засідання Спільної міжурядової українсько-грузинської комісії з питань економічного співробітництва.

Усі ці кроки є лише початком відновлення доковідного рівня двосторонньої взаємодії між нашими державами.

Що стосується другої частини запитання, то хотів би зауважити, що посольство не припиняло робочих контактів із грузинськими підприємцями, навіть за браком можливості провести бізнес-заходи в котромусь із форматів, до яких ми звикли в «нормальні часи».

Ба більше, до лав наших традиційних партнерів – найбільших об'єднань грузинського бізнесу (ТПП, Асоціація роботодавців тощо) – ми додали нові перспективні знайомства з колегами з Ділової ради ЄС – Грузія, Альянсу туристичної галузі й Асоціації медіаторів Грузії. Наприкінці січня 2021 року ми підписали Меморандум про взаєморозуміння між Радою експортерів та інвесторів при МЗС України й Діловою радою ЄС – Грузія.

Скасування карантинних обмежень, відновлення регулярного авіасполучення й успішні кампанії вакцинування проти COVID-19 в обох країнах мають сприяти повноцінному відновленню бізнес-діалогу між українським і грузинським бізнесами в найближчій перспективі.

– Грузія – країна з багатою історією, культурним і природним різноманіттям, що надзвичайно приваблює українських туристів. Туристичній сфері відведено чільне місце в грузинській економіці (майже 20% ВВП). Закриття грузинських кордонів у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції негативно вплинуло на туризм, проте галузь поступово відновлюється й зникає до нових правил. Пане Посол, які є перспективи активізування туристичних зв'язків між Україною та Грузією?

– Перспективу розвитку туристичних зв'язків між двома країнами красномовно демонструє потік українських туристів до Грузії, кількість яких за підсумками квітня 2021 року зростає вчетверо (порівняно до квітня 2020-го) та вже досягла 50% показника квітня 2019 року, рекордного для грузинської туристичної галузі.

Також після відновлення регулярного авіасполучення між містами України та Грузії з березня 2021 року лише українські компанії («МАУ», «SkyUp» та «YanAir») наростили кількість авіарейсів до туристичних столиць Грузії – Батумі та Тбілісі – до понад 30 на тиждень. Очікуємо на запуск рейсів нового лоукосту «Bees Airline» за маршрутом Київ – Тбілісі. Водночас варто відзначити й нормалізацію рівня цін на авіаквитки між українськими та грузинськими містами, що є одним із визначальних чинників для вибору місця відпочинку в складних економічних реаліях.

Тому ми очікуємо на поступове відновлення позицій Грузії як однієї з найпривабливіших туристичних країн для українських громадян на літній сезон 2021 року.

Подальші ж перспективи здебільшого залежатимуть од епідеміологічної ситуації в обох країнах і здатності урядів України та Грузії забезпечити проведення ефективної кампанії з вакцинування населення, що фактично усуне всі незручності перетину міждержавного кордону.

– У Грузії проживає численна й активна українська діаспора, діє низка громадських організацій. Ваша Високоповажносте, у яких сферах посольство співпрацює з громадами українців та якими спільними досягненнями можете поділитися?

– Варто зазначити, що перші українські громади в Грузії з'явилися понад 160 років тому. І тепер грузинські родини Мартиненків, Пашенків, Бандур, Гавв, Шевченків, Устименків, Нагог, Романенків тощо є нащадками переселених ще 1853 року до Боржомі 200 козацьких сімей із Полтавщини та Чернігівщини. Деякі з них і досі мешкають у місцях поселення їхніх предків у селі Бакуріані Боржомського муніципалітету й селах Ахалцихського муніципалітету.

Нині в Грузії зареєстровано 12 українських громадських організацій, які по змозі спрямовують свою діяльність на задоволення мовних,

культурних, освітніх та інших потреб співвітчизників. Вони працюють у гуманітарній сфері, ведуть регулярну освітню роботу поміж дітей і молоді української діаспори з поглиблення знань про Україну, її історію; популяризують в Грузії українську культуру, мову, літературу й кухню; ушановують пам'ять видатних українських постатей, письменників і поетів та поширюють інформацію про них серед грузинської громадськості. Нещодавні приклади – це Михайло Грушевський, доля якого пов'язана з Грузією (він навчався в Тбіліській гімназії, де було закладено фундамент для його поглядів) та видатна українська поетеса Леся Українка, яка загалом прожила в Грузії понад десять років і завершила свій земний шлях у мальовничому грузинському містечку Сурамі.

Посольство України в Грузії підтримує постійні зв'язки з тамтешніми українськими громадськими організаціями, залучає їхніх представників до відзначень пам'ятних, важливих для України дат і національних свят, а також успішно виконує План заходів МЗС України з реалізації бюджетної програми 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України». Щороку за участю української діаспори в Грузії проводять близько 40 заходів.

Основні досягнення, а водночас і головні завдання співпраці з українською діаспорою в Грузії – це збереження вивчення рідної мови поміж дітей і молоді, долучення їх до рідної культури, традицій та історії; щороку – проведення Всегрузинського конкурсу читців поезій Тараса Шевченка (до речі, 2021 рік для цього конкурсу ювілейний – 15-й), конкурсів до Дня української писемності та мови, участь у міжнародних мовно-літературних конкурсах учнівської та студентської молоді, у яких юні українці з Грузії неодноразово посідали призові місця. Слід зауважити, що не тільки українська, а й грузинська молодь бере участь у зазначених культурних подіях. Великого резонансу набуло проведення в Тбілісі фестивалів «Українські веснянки на вулиці Київській» од української діаспори, де грузинам та іноземним гостям демонстрували всю культурну гаму України: одяг, кухню, музику, співи, танці, мистецтво, а також досягнення промислової індустрії.

Важливим для розвитку культурних відносин України з Грузією є вшанування видатної української поетеси Лесі Українки, постать якої стала культурним місточком українсько-грузинської дружби та міжлюдських стосунків. Тому українська діаспора завзято бере участь у щорічному відзначенні днів народження мисткині (25 лютого), Днів Лесі «Лесяоба» (початок жовтня) в Сурамі, а також популяризуванні нашої видатної українки в містах Грузії.

– Україна активно запроваджує електронні способи взаємодії між громадянами, державними установами, представництвами України за кордоном (електронні документи, системи «ДРУГ», «Трембіта»). Як, на Вашу думку, це трансформує дипломатичну діяльність та чи будуть актуальні такі форми онлайн-комунікації після подолання пандемії COVID-19?

– Сучасний світ вимагає нових підходів до державного управління, підвищення якості та доступності державних послуг для громадян, скорочення часу на їх отримання й спрощення відповідних процедур.

Одним із пріоритетних напрямів для України є розвиток інформаційного суспільства й забезпечення інформаційної взаємодії органів виконавчої влади між собою і з громадянами, надання інформації та інших послуг за допомогою сучасних технологій. Саму концепцію онлайн-комунікації орієнтовано на задоволення потреб громадян і поліпшення їхнього життя. Ці зручні інструменти ставатимуть дедалі актуальнішими, люди користувалися ними під час карантину й користуватимуться надалі.